

HERRSKAPSHUS, n. 3. Familj af herremannaklassen.

HERRSKAPSMAT, m. sing. (fam.) Bättre mat, sådan som tillredes för herrskap.

HERRSKARE, m. 3. En, som herskar öfver land och folk. *H-n öfver Latiens folk.* — *Syn.* Se *Regent*.

HERRSKARINNA, f. 1. Kvinna, som herskar öfver land och folk. *Drottning Victoria, Englands h. (Fig.) Hans, mitt hjertas h., hans, min älskarinna.* — *Syn.* Se *Regentinna*.

HERRSKLYSTEN, a. 2. neutr. — *et.* Som gerna vill herrska.

HERRSKLYSTNAD, m. 3. Begär att herrska.

HERRSPIK, m. 2. Ett slags furuspike, 3 tum lång.

HERRTJENARE, m. 3. En, som tjenar höga herrar.

HERRVÄLDE, n. 4. Se *Aristokrati*, 2.

HERS, härrs, m. 2. (krigsk.) Fällgaller för en fästningsport.

HERSE, härrse, m. 2. pl. *hersar.* (fordom) Höfding öfver ett härad.

HERTIG, härrttigg, m. 2. (af de fornordiska orden *Her*, här, och *Toga*, anförä, således egentl. Härförare). 1) Betydde ursprungligen höfding öfver en provins, ett slags civil- och militär-guvernör. Under tidens lopp blef denna värdighet ärftlig, och de ärftliga hertigarne utvidgade småningom sin makt, så att de i vissa länder, t. ex. Tyskland, blefvo nästan sjelfständiga furstar. På detta sätt hafva de tyska hertigdömena uppkommit. — 2) Högsta adeliga titel i vissa länder, såsom England, Frankrike, Italien och Spanien. — 3) (i Sverige) a) (ford.) Titel, som kongliga prinsar förde, då de hade blifvit belånade med provinser i riket, deraf kallade Hertigdömen, dem de mer eller mindre sjelfständigt ägde att styra, såsom förhållandet var med Birger Jarls och Gustaf Is söner. — b) (i vår tid) Titel, utan åtföljande makt, som vid födseln tilläges kongliga prinsar, t. ex.: *H-en af Skåne, Upland, Östergötland och Dalarne.*

HERTIGDÖME, n. 4. 1) Det område, hvar öfver en sjelfständig hertig (bem. 1.) regerar. *H-t Oldenburg.* — 2) Stort länderi, hvars ägare har rättighet att titulera sig hertig. — 3) Titel på vissa provinser i Sverige, hvilka fordom någon tid styrts af hertigar. *H-na Södermanland, Upland.*

HERTIGHATT, m. 2. Bred röd mössa med bredt hermelmansbräm och upptill prydd med riksapplet, hvilken hertigar fordom buro, nu stående inuti en öppen krona för suveräna hertigar. Titulerade hertigar bära den nu vanligen endast i vapnet.

HERTIGINNA, härrttijinna, f. 1. 1) En hertigs gemål, eller enka efter en hertig. — 2) Regerande furstinna i ett hertigdöme.

HERTIGLIG, härrttigligg, a. 2. Som tillhör eller har afseende på hertigar eller någon viss hertig.

HERTIGMANTEL, m. 2. pl. — *mantlar.* Röd hermelmansmantel, som hertigar fordom buro.

HES, a. 2. Oförmögen att tala med klar röst. *Vara, blifva h., h. i halsen. Tala, skrika sig h.,* äfv. (fig.) tala ganska hårdt. Man säger äfv.: *H. ton, röst, stämman, h-t ljud.*

HESHET, f. 3. Oförmögenhet att tala med klar röst.

HESHOSTA, f. sing. Hosta, förenad med heshet.

HESTERA, v. n. 1. (lat. *Hesitare*) Tveka, vara villrådig.

HESPERIS, hässperiss, f. sing. Se *Matron-Ört*.

HESPERUS, hässperuss, m. (grek.) Aftonstjernen, äfv. kallad Venus.

HESSJA, hä'ssja, f. 1. I. (landth.) Ett slags torkningsanstalt för hö och säd, bestående af stänger, lagda öfver pinnar på stolpar, nedslagna i jorden. Skrifves äfv. *Hässja*.

HESSJA, hä'ssja, v. a. 1. II. (landth.) Torka på hessjor. *H. hö, ärter, vicker.* — Skrifves äfv. *Hässja.* — *Hessjande*, n. 4. o. *Hessjning*, f. 2.

HESSJA, hä'ssja, v. n. 1. III. (fam.) Flåsa starkt, flämta. — *Hessjande*, n. 4.

HEST, adv. Med hes stämman, ton, med hest ljud. *Tala h. Klokkorna låta så h.*

HET, a. 2. 1) Ganska varm. *H. sommar, luft, mat. Ett helt jern. H. dag* (se äfv. bem. 2, c). *Ett h-t rum. Det är mycket h-t i dag. Vara h.* (om person; se äfv. bem. 2). *Vara h. i ansigtet. H. om huvudet,* äfv. (fig.) snar till vrede, hetsig. *H. om örönen,* äfv. (fig.) ytterst ifrig, ängslig, rädd. *Fälla, utgjuta h-a tårar,* gråta bitterligen. (Fig. fam.) *Nyss var det så h-t, nu är det kallt dem emellan,* nyss voro de så hjertans goda vänner, nu har vänskapen emellan dem kallnat. — *Syn.* Se *Varm.* — 2) (fig.) a) (om person) Snar till vrede; som lätt blir upphetsad; äfv. vred, ond. *Han är mycket h. Det går icke an att vara för h. Han blef h. Blifva h. i spel,* upphetsad, passionerad. — *Syn.* Se *Häftig.* — b) (om person) Som hastigt emottar intryck, hastig att fatta beslut och skrida till handling. *Detta förslag lofvar mycket; men var dock icke så h.: låtom oss noga öfverväga allt* (Fam.) *H. på gröten,* ifrig, begärlig. — *Syn.* Ifrig, Häftig, Till sig, Uppsett. — c) (om sak) Häftig, ganska svår. *En h. strid, träffning. En h. dag.* — *Syn.* Se *Häftig, Svår.*

HETA, v. a. 1. Impf. *Hette* och *Het.* Sup. *Helat.* 1) Kallas, benämnas. *Huru ell. hvad h-ter han? Han h-ter Peter. Han h-ter Peter efter sin far. Huru h-ter det djuret, den väkten?* — 2) (impersonellt) Sägas, stadgas. *Det h-ter i lagen, att . . . Det h-ter, att han är rik, ell. han skall h-s vara rik,* man säger, att . . . Gör icke så, annars h-ter det på stunden, att . . ., annars skall man säga, att . . . — 3) (impersonellt, fam.) Betyda. *Hvad h-ter det? ell. hvad skall det h.? ni kommer och öfverhopar mig med smådelser i mitt eget hus. Hvad skall det betyda? hvad vill det säga? &c.*

HETERODOX, heterådåx, a. 2. (från grek.) Irrlärig i religion.

HETERODOXI, heterådåxi, f. 3. Irrlärlighet.

HETEROGEN, heterådshän, a. 2. (från grek.) Olikartad, främmandartad.

HETLEFRAD, hettlévradd, a. 2. (fam.) Som lätt blir ond, snar att vredgas.

HETMAN, hettmann, m. 3. pl. *hetmän.* Öfverhufvud för någon afdelning af Kosackerna. *De Donska, Ukrainiska Kosackernes h.*

HETSÅ, hëttsa, v. a. 1. 1) Uppegga (hundar) att förfölja, angripa, bita. *H. hundarna på en varg. H. sin hund på någon.* — *Syn.* Tussa. — 2) (fig.) Reta, egga, uppegga. *Danmark h-de Ryssarna mot Sverige. H. ihop folk,* reta dem till fiendligheter emot hvarandra. — *Syn.* Se *Reta.* — *Hetsande*, n. 4.

HETSIG, hëttsigg, a. 2. 1) Som upphettar. *H-t vin. H-a kryddor.* — 2) Het, åtföljd af stark hetta. *H-t blod. H. feber.* — 3) (fig.) Snar